

märka last

MTÜ Lastekaitse Liidu ajakiri
4/ 2015

MUL ON
ÕIGUS OLLA
LAPS!

› Lapsed ukrainas

› Maailmapäev 2015 – lapsed terves ilmas!

› Gertha seiklused jordaania - osa III

› Lapse õigused eestis ja maailmas

› heanõud lastega peredele

Toimetaja:
Mart Valner

Kujundus:
Katrín Nõu

Illustratsioonid ja kaanefoto on valminud Lastekaitse Liidu konkursi "Õigus olla laps" raames 2014.aastal

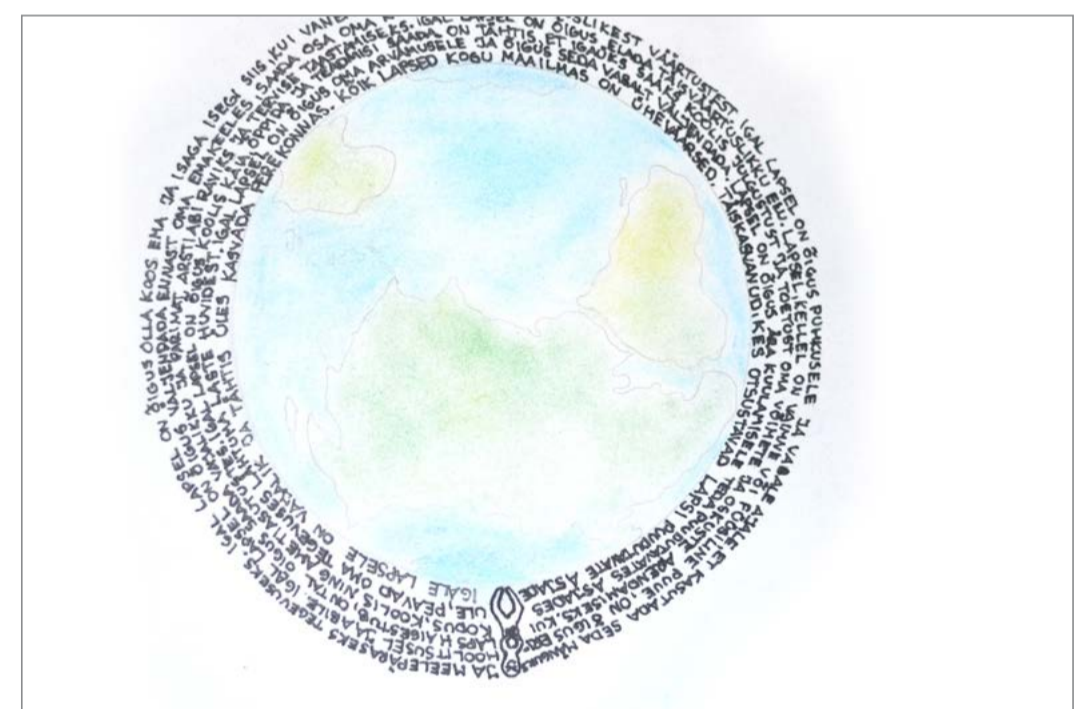
Illustratsioonide autorid:

Eimi Taal 7.a
Milena Gamzina 14.a
Jüri Arrak 14.a

Kaanefoto:
Kätlin Kuusemäe

Ajakirja kontakt:
ajakiri@lastekaitseliit.ee
Ajakiri.lastekaitseliit.ee

Väljaandja:
MTÜ Lastekaitse Liit

Lapse õiguste konventsiooni Artikkel 22

Osalisriigid võtavad tarvitusele abinõud, et tagada põgeniku staatust taotlevale või põgenikuks peetavale lapsele kooskõlas kehtiva rahvusvahelise või siseriikliku õiguse ja protseduuriga, olenemata sellest, kas temaga on või ei ole kaasas tema vanemad või mõni muu isik, vastav kaitse ja humanitaarabi kehtivate õiguste kohaselt, mis on ära toodud käesolevas konventsioonis ja teistes rahvusvahelistes inimõiguste või humanitaarõiguse alastes dokumentides, millega need riigid on ühinenud.

SISUKORD

› Rõõm maailma üle	4
› Lapsed ukrainas	8
› Maailmapäev 2015 – lapsed terves ilmas!	14
› Gertha seiklused jordaania - osa III	16
› Lapse õigused eestis ja maailmas	22
› Hea nõu lastega peredele suhtlusõigus	26

Eimi Taal 7a.

RÕÕM MAAILMA ÜLE

Loone Ots

MTÜ Lastekaitse Liit president

Maikuus tähistame taas maailmapäeva. Sunnismaise ja pärisorise ajalooa eestlane kehitab selle uue tava puhul õlgu. „Mis minagi maailmast hoolin, kui maailm minust ei hooli,“ arvab meie vanasõna. Kuulja noogutab: just-just, kunagi müüdi meid MRP paktiga maha ja kes tagab, et minevik ei kordu? Umbusk on eestlase loomu osa. Suurriike ei või usaldada. Miks peaks siis tõmblema väikeste, meist kaugete ja kultuurilt võõraste pärast?

Kipume unustama, kuidas meie julgeolek on praegu tagatud teistmoodi kui aastal 1939 – koostöös. Või kuidas teise ilmasõja lõpus iga maailma riik eesti pagulased vastu võttis, neile töökohad leidis ja uut, eesti keelt ja meelt austavat kodu üles ehitada lubas. Nüüd on minevik kohal, aga meie saatuse õnneloosi tahtel pagulaste vastuvõtjate seas. Selleks kohustab meid seadus, aga ka eetika.

Meie muret võib mõista. Elame heterogeensel maal, kus meie maailma mõistes illutilluke eesti keelt kõnelejate arv on nagunii vaid kaks kolmandikku riigi rahvastiku omast. Nagunii oleme aastaid kartnud, kas suudame ennast alles hoida. Iga järgmine sulg koormab kaameli selga. Iga uus keel, kultuur,

tava või usk lisab vett meie olemise siirupile. Me ei taha lahustuda.

Ometi ei saa kolmsada, isegi tuhat pagulast meile suurt häda teha. Ligi miljoni eestlase hulka kaovad nad lihtsalt ära. Eeldan, et neist umbes pooled on lapsed. Need, kes vajavad igal juhul erikaitset, et võiks kasvada rahu, elada turvas ja areneda parimal moel. See on iga lapse õigus, ükskõik, mis riigist ta pere Eestisse tuleb.

Oleme alles interneti, anmerikaniseerumise, kultuurikolonialismi ja muu säärase kiuste. Selleks, et elada koos paarisaja meist erineva täiskasvanuga, on meil jõudu küll. Enamgi – meil on väge kasvatada lasteaias ja koolis uustulnukate lastest toredad eestlased.

Meil on võimalus end pagulaste küsimusest ja reaalsest pagulastest taandada. Sulgeda nad vaimsesse slummi. Panna silmad kinni ja neid avades üllatuda, miks nad ometi pole ühiskonnaga lõimunud. Teine tee on õpetada nad olema uhked Eestis elamise üle ja tunnustada nende õigust omakultuurile, kui see ei piira kellegi teise, kaasa arvatud nende pereliikmete, st naiste ja laste õigusi. Seda teed läksid kuus-seitsekümmend aastat tagasi Rootsi, Kanada, USA ja teised, andes igale eesti kogukonna liikmele vabaduse saada kodanikuks, kuid jääda eestlaseks. Toonaste pagulaste memuaarid, muide, kinnitavad, et eestlastegi suhtes tunti umbusku kui palju, kaheldi nende kutluuritasemes, küsiti, kas eestlased näiteks kohvi jõid või kahvleid kasutasid. Töö ja tahtega kummutasime eelarvamused. Sestap peame praegu andma meile pürgivatele pagulastele sama võimaluse. See on loomulik ja arvestades meie tööealiste inimeste nappust ka vajalik.

Iga laps on väärtus, sest elu on ime. Iga sõja ja vaeuse jalust turvalisse maailma jõudnud laps teeb rõõmu. Internatsionalism, mitte kunagise nõukogude liidu poliitika lörtsitud, vaid oma algses ja üllas tähenduses, peab just laste puhul rakenduma kõige eredamalt. Meie, eesti lapsed peaks saama sõbraks teiste Eestis elavate lastega, nagu nad on juba sõbrunenud naabri-Volodja, klassikaaslase-Ya ama ja mässime end iga tõrjuva liigutusega aina rohkem sisse. „Mõistlik helde elatab maailma,“ ütleb teine eesti vanasõna. Käsi selle peale!

ET SUVI EI LÄHEKS LUHTA

Tahad teada, kuidas mõtlevad
mehed ja naised, kellel on
kõige ohtlikumad
ametid Eestis?

Kust nad leiavad enesekindluse,
et iga päev hakkama saada?

TASUTA
TRENNID JA
KOOLITUSED

TASUTA
T-SÄRK IGALE
OSALEJALE

TEGIJATEGA TUGEVAKS!

30. JUUNI – 27. AUGUST 2015

ENESEKAITSE | KARATE | RISKIVABA KÄITUMINE | TURVALISUS

TOIMUMISKOHAD:

TALLINN | TARTU | PÄRNU | RAKVERE | KOHTLA-JÄRVE | NARVA

REGISTREERU: WWW.KARATESUVI.EE

 facebook.com/karatesuvi

SISEMINISTEERIUM

POLITSEI- JA PIIRIVALVEAMET

TALLINNA SADAM
Heade sõnumite sadam

KAITSELIIT

KULTUURIMINISTEERIUM

KAITSEVÄGI

Lapsed Ukrainas

Veronika Svištš,

MTÜ Mondo Maailmahariduse projektijuht,
Ukraina heaks! kampaania juht

Läheneva lastekaitsepäeva valguses on paslik pilk heita lastele, kes elavad meile nii lähedal, kuid kogevad kriisiolukorra tõttu sootuks teistsugust keskkonda ning igapäevast olustikku.

Ma räägin Ukrainas elavates lastest. Neist, kes on oma kodukohast lahkunud, kes pendeldavad erinevate ajutiste elukohtade vahel, elavad tuttavate, sugulaste või vanavanemate juures või on sootuks jäänud koos perega vahetusse kriisipiirkonda elama. ÜRO andmetel arvatakse Ukraina konfliktist otseselt mõjutatud inimesi olevat 5 miljoni kandis, kellest 1,7 miljonit on lapsed. Ukrainas on sõjaga vähemal või rohkemal määral kokku puutunud lapsi märksa enam kui Eestis elavaid inimesi. Paljud Ukraina lastest on näinud sõda ja vägivalda.

Lapsed, kes jäetakse erinevatel põhjustel elama vanavanemate juurde ei näe tihti oma vanemaid ning samuti sõpru, kes võivad asuda hoopis teisel pool rindejoont. Tihti on perede liikumine ühest paigast teise olnud seotud laste koolis käimisega. Nii näiteks eelmisel suvel kriisipiirkonnast lahkunud pered pöördusid septembri alguses tagasi oma koju, sest raha sai otsa ja ühtlasi algas ka koolides uus õppeaasta. Nende elus puudub stabiilsus ning sõltuvalt muutuvast elukohast tuleb vahetada ka kooli või lasteaeda. Kõik see nõuab kohanemist ning pingetaluvust. Paraku Ukraina kui elukeskkond ei ole selleks eriti soosiv. Alljärgnevalt tutvustan mõningaid lapsi, kellega Ukrainas käies olen kokku puutunud.

MTÜ Mondo töötab Ukrainas koostöös kohaliku organisatsiooni Vostok SOS.

Vostok SOSi töötajad on ise kriisipiirkonnast peredega põgenenud ning teavad väga hästi, mis raskuste ja probleemidega sisepõgenikud ning lapsed kokku puutuvad. Meist igaüks saab panustada Ukraina laste heaolusse ning koos saame hoolitseda, et lastel oleks kõht täis ning meel rõõmsam.

Vaata:

**[www.ukrainaheaks.ee/
mondo](http://www.ukrainaheaks.ee/mondo)**

Bolotene küla lapsed

Tsivilisatsioonist ära lõigatud Bolotene asub paari kilomeetri kaugusel Venemaa piirist. Lähim asustatud punkt on pooleteise tunni sõidu kaugusel ning pool aastat pidi Bolotene küla hakkama saama ilma elektrita. Pildil on küla noorim laps.

Bolotenes elas veel hiljuti kaks lastega peret. Kuiviisime küla elanikele toidupakke, siis palus üks lastega pere abi kriisipiirkonnast evakueerumiseks. MTÜ Mondo partner Vostok SOS aitab suurperel külast välja sõita ning leida uus ajutine kodu.

Vanemad ja lapsed sammuvad toidupakid käes rõõmsalt kodu poole. Kriisipiirkonnas on palju mineeritud alasid ning metsavahel jalutamine võib olla ohtlik. Samal päeval, kui me Bolotenes käisime, plahvatas kuskil lähedal miin. Keegi teadaolevalt kannata da ei saanud, kuid niisama looduses jalutamist kriisipiirkonna aladel tuleb veel aastaid vältida.

Krepi küla ainuke laps

Krepi külas elas rahu ajal sadakond inimest. Kuna Krepi küla asub Luhanskile lähedal, siis paljud ajutised peatujad olid pärit Luhanski linnast. Krepi külas otseselt polnud ohtlik, kuid raske oli sealt edasi pääseda suurematesse asulatesse. Pildil on Krepi küla ainuke laps, kes tuli koos emaga toidupaki järele.

Väike Bogdan, kelle pere põgenes Luhanskist

Pildil on väike Bogdan, kes põgenes koos perega Luhanski linnast. Nad leidsid ajutise peavarju Lõssitšanskis. Emasõnule lavad nad rendikorteris ning nendega koos on ka vanaema. Bogdani vanem vend sai minna Lõssitšanskis kooli ning isa leidis ka tööotsa, mille eest nad saavad renti maksta, kuid kõigeks vajalikuks perel siiski raha ei jätku.

Euromaidani aastapäev

Veebruari lõpus meenutati Kiievis Euromaidani aastapäeva, kus mälestati snaperirünnaku ohvreid. Pildil on tüdruk, kes kandis uhkelt Ukraina värvides linti. Selliseid patriotlikes värvides lapsi oli Kiievis palju.

Mälestusküünlaid süütasid kõik – vanuritest päris väikesteni.

Samal ajal avati nn sõjatrofeede näitus, kus lapsed said muretult tanki seljas rippuda ja miinipildujate otsas ronida.

MAAILMAPÄEV 2015

– Lapsed terves ilmas!

30. mail kell 13.00-19.00 toimub Tallinnas Vabaduse väljakul juba kümnes Maailmapäev. Sel aastal on päeva teema "Lapsed terves ilmas".

Maailmapäev on kogu pere päev: suurel laval kontsert, lastele pakume meelelahutust ja huvitavaid mängu, vanematele mõtteainet ja lugusid inimväärsest elust terves ilmas. Huvilised saavad ammutada infot ja inspiratsiooni, miks ja kuidas anda oma aega, ideid ja teadmisi inimväärse elu heaks terves ilmas.

Kümnen dat aastat toimuv kogupereüritus on sel aastal eriline, kuna Euroopa Komisjon võttis vastu otsuse kuulutada 2015. aasta teemaks arengukoostöö. See on esimene kord, kui Euroopa teema-aasta pühendatakse Euroopa-välisele poliitikale.

Tule Maailmapäevale sõprade ja kogu perega, sest terve ilm on platsil!

NO99

teater | www.no99.ee

**NO99 Tantsulaager:
Maailmapäeva Eri**

Baloji (KONGO-
BELGIA)

Haydamaky
(UKRAINA)

MAAILMA PÄEV 2015

30. MAIL KL 13-19
TALLINNAS
VABADUSE VÄLJAKUL

Bombillaz

**Ebavõrdne
jalgpall
FC Levadia
mängijatega**

**LASTE KÄPIKNUKUDE
MEISTERDAMINE,
SUSHI VALMISTAMINE,
TULETÕRJEKOER NUBLU,
PRÜGIHUNT JPM.**

**PÄEVA JUHIB
LINNATEATRI
NÄITLEJA
HENRIK KALMET!**

**TULE MAAILMA-
PÄEVALE, TERVE
ILM ON PLATSIL!**

Gertha seiklused Jordaanias

Osa III

Gertha Teidla-Kunitsõn

MTÜ Lastekaitse Liit,
Lapse Hääl projekti koordinaator

Tasapisi hakkab kätte jõudma aeg ka endal siin seljakott kokku pakkida ja koduteele asuda. Minu Euroopa vabatahtliku teenistus on lõpukorrale jõudmas ja seepärast on vaid paslik mõned kokkuvõtted teha.

Mäletan, et veel enne teeale asumist ikka uuriti, et kuidas seal naisena olukord on ja mis saama hakkab. Et ka projektis oli välja toodud hoiatus mingil määral ahistamise eest, tekitas see endalgi mõningaid küsimusi. Kogemus aga näitab, et kui austus kultuuri ja normide vastu on olemas, ei juhtu midagi. Muidugi, eurooplastest neiud tõmbavad tähelepanu ja on ainult tavaline, et tänaval saadavad meid hõiked ja autode signaalid, ent see on pigem seotud kohalike sooviga eurooplasi tervitada. Seni, kuni oma riietuse ja käitumisega ei provotseeri, on siin ilmselt turvalisemgi kui näiteks Euroopas. Bussi sisenedes, olenemata sellest kas seal on vabu kohti või mitte, organiseeritakse naisterahvad alati istuma. Alati. Isegi, kui see tähendab, et teised reisijad peavad oma kohad loovutama ja kogu bussisõidu püstijalu vastu pidama. Muidugi on loovutajateks

alati meesterahvad. Tänaval, turul, kohvikus ja toidupoes ei saa kuidagi öelda, et naisterahvana oleks midagi teistmoodi. On selge, et päris maika ja lühikeste pükstega siin tänavale minna ei saa, ent kui need reeglid on paigas, ei juhtu ühe naisterahvaga Lähis-Idas mitte midagi. On muidugi hetki, kus need autode signaalid, hõiked ja karjumised ka kurnavad, sest tähelepanu on palju, olenemata kus piirkonnas sa liigud. Siiski, tasub see enda jaoks ümber mõelda kohaliku rahva tervituseks.

Mis aga eriliselt silma torkab, on austus perede vastu – ennekõike emade ja laste. Jordaaniasse saabudes elasime mõnda aega koos ka ühe noormehe ja tema emaga, kes oli oma poega Saudi-Araabiast külastamas. Hetkel, kui ema koju saabus, ulatas tema poeg kõik panga- ja krediitkaardid oma emale. Ema oli ainuotsustaja. Ja mitte kellelgi ei tulnud isegi pähe temaga mitte nõustuda või protesteerida. Kui ema andis käsu, siis see käsk kuulus täitmisele. Vastutasuks mattis

“Hetkel, kui ema koju saabus, ulatas tema poeg kõik panga- ja krediitkaardid oma emale. Ema oli ainuotsustaja.”

ema oma poja täielikku hoolitsusse, äratades poega hommikusöögiga voodis ja pestes viimsegi taldriku oma poja järelt. Eksamiperioodidel on tavaline, et emad oma võsukeste juurde lähevad, et neid aidata ja toetada. Enamjaolt tähendab see küll koristamist ja söögi tegemist, ent see paneb ka poja olukorda, kus tema ainukeseks fookuseks saab olema õppimine. Kuigi ema roll on üldiselt kodu eest hoolitsemine ja laste kasvatamine, sekkub viimasesse ka isa. Just poegade puhul teevad suuremat kasvatustööd isad, tütarde puhul emad.

Üleüldse vaadeldakse peret Jordaania teisiti, kui näiteks Eestis või Taanis. Pere mõiste ise on juba oluliselt suurem, meie mõistes on ilmselt lähim mõiste selle jaoks suguvõsa. Lisaks peredele ja suguvõsadele, leiab Jordaania ka hõime. Hõime seostatakse alati mõne linna või külaga, kust nad pärit on ning hõimud võivad tavapärast olla kuni 40 000 liikmelised, ent on ka suuremaid – kuni 100 000 liikmelisi. Muidugi on inimesed hõimudes seotud läbi abielude ning ühe hõimu

Pere mõiste ise on juba oluliselt suurem, meie mõistes on ilmselt lähim mõiste selle jaoks suguvõsa.

puhul võib leida 3-4 erinevat perekonnanime, mis kõik jooksevad ühte alguspunkti.

Suured hõimud on välja kujunenud läbi aja ja traditsiooni. Veel eelmise põlvkonnagi puhul olid perekonnad suured ja paljulapselised. Paljulapselised ehk siis perekonnad kus võib olla kuni 15 last. Kuigi praegune põlvkond eelistab ilmselgelt väiksemaid perekondasid, kahe-kolme lapsega, mitte rohkem. Eks muidugi lapse-saamise jutud on ka esimesed, mis räägitakse, kui selgub, et olen abielus. Abielu tähendab pere ja pere tähendab lapsi, teist varianti siin ei nähta.

Kui kohalike noortega perekonnast rääkisin, siis toodi välja kaks peamist reeglit: perekonnal ei ole kunagi probleeme ja kui ka peaks olema, lahendatakse see kõik perekonnasiseselt. Nii on see alati ja siinkohal erandeid ei eksisteeri. Igaüks soovib näidata oma perekonda kõige tugevamana. Seega on täiesti mõeldamatu,

et perekond pöörduks sotsiaaltöötaja poole abipalvega või sooviga nõu ja tuge küsida. Probleemide lahendamine kuulub kõige kitsamasse pereringi, hõlmates siis isa, poegi ja vajadusel ehk ka onusid.

Ka laste austus oma vanemate osas paistab piiritu olevat. On nii nagu on, küsimusi küsimata. Mul ei ole veel õnnestunud kohata kedagi, kes viriseks oma vanemate üle, et viimased liiga ranged või nõudlikud on. See paistab silma ka tänavapildis – poole aasta peale olen kohanud ehk 2-3 nutvat last. Lapsed Jordaanias lihtsalt ei nuta. Ka pisikesed, tekkide sisse mähitud paari-kuused tirtsud peavad kenasti vastu palava, lämbe ja raputava bussisõidu. Kui ka vähe vanemad lapsed tänaval mängides kukuvad, karatakse püsti, lüüakse tolm pükstelt maha ja joostakse edasi. Poodides ja turul ei ole ühtegi virelevat suunurka või protestivat last, kes oma kommi või jäätist ootab. Tundub, et sellist üleliigset poputamist ja vati sees kasvatamist siin väga kergelt ei kohta.

Kui korra üldse vingumise ja virisemise peale mõelda, siis seda on siin üleüldse vähe. Mäletan veel Eestist, et alati oli tööd palju ja aega vähe, raha polnud kunagi ja ilm oli ka halb. Ma pean

pingutama, et meenutada mõnda virisemist või kurtmist Jordaania ja ikkagi ei meenu ühtegi. Inimesed on siin tänulikud selle eest, mis neil on ning püüavad võimalustele kohaselt toime tulla. Ei kurdeta meeletult madala palga ja 7-päevase tööädala üle, ollakse õnnelikud, et neil on üldse töö ja pere, keda toetada ja hoida.

Kui on midagi, mida Jordaaniast kaasa võtta, on see ilmselt siinsete inimeste lahkus. Kui palju on meid tänatud, kõige puhtamalt ja siiralt, kui palju on meid kostitatud kõik-suguste söökide ja jookidega ning kõik-suguste kingitustega, alustades lilledest ja lõpetades käekettide ja lõhnaõlidega. Ikka ja jälle uuritakse, kas meil on kõik vajalik olemas või kas on midagi, mida nad teha saaksid. See piiritu tänulikkus ja siirus, see võiks ka Eestis olla, seepärast tasubki seda ka kaasa võtta.

Ja ilmselt tasub seda tänulikkust ka meil õppida. Selle asemel, et töö juures ületunde teha ja igal võimalusel rohkem raha kokku kraapida, tasuks need tunnid ehk perekonda investeerida ja koos süüa teha ja lihtsalt rääkida. Sest vähemalt Jordaanelased ütlevad alati tuhat sõna ja nemad tunduvad õnnelikud olevat.

Sellest kõigest on võimalik lähemalt kuulda ka 30.mail toimival Maailmapäeval kell 15.30 MTÜ Mondo telgis. Oleme kohal ja valmis teiega arutama kõiki küsimusi ja kommentaare seoses Jordaaniaga.

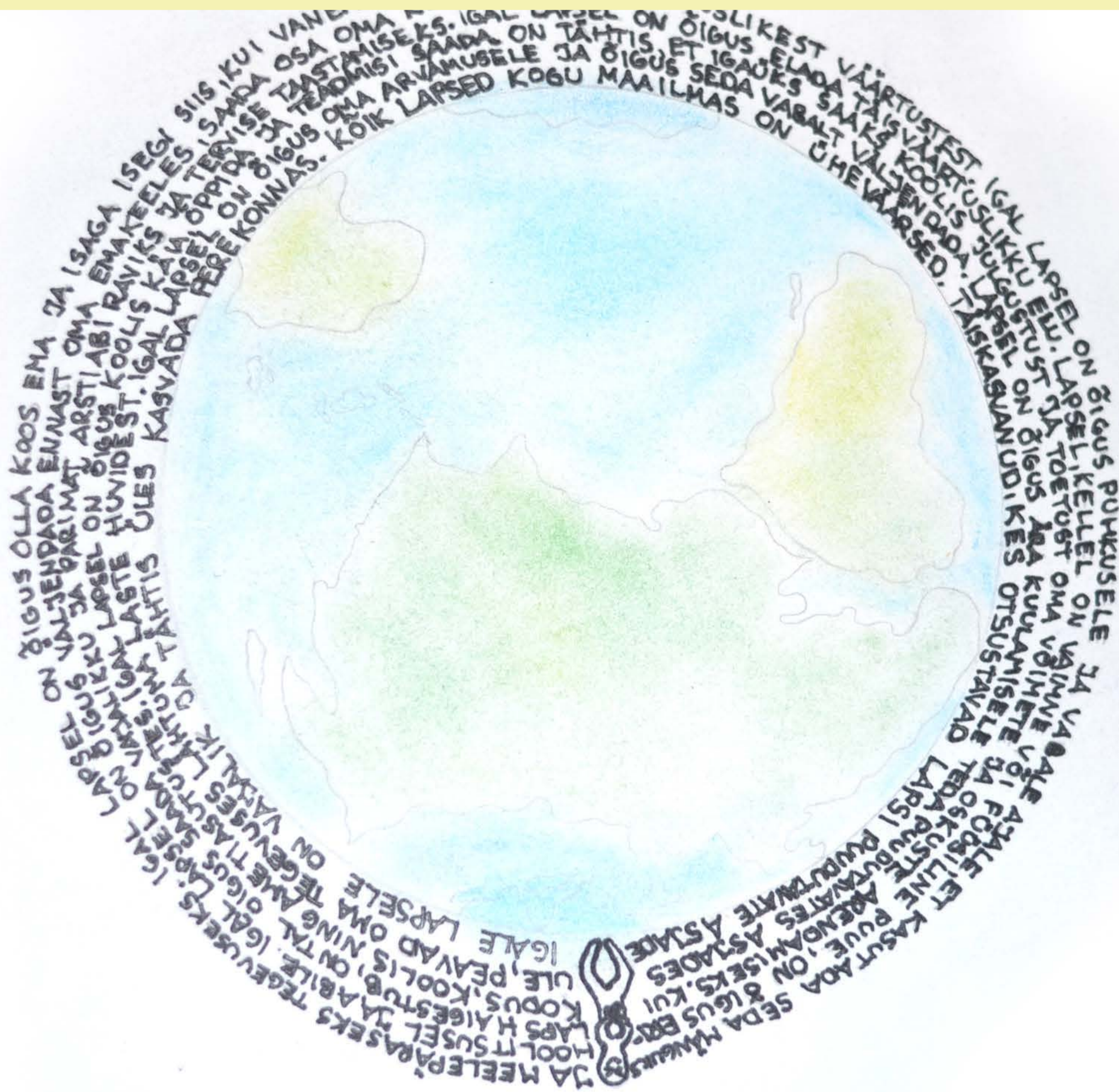
Erasmus+

Meie Euroopa vabatahtliku teenistuse projekt viidi ellu MTÜ Mondo poolt ning projekti rahastas Erasmus+.

Lapse õigused Eestis ja maailmas

Kiira Gornischeff,
MTÜ Lastekaitse Liit

Tänavune Maailmapäev on pühendatud laste tunnustamisele üle kogu ilma, kuid veel 25. aastat tagasi. Lapse õiguste konventsiooni vastuvõtmisega Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni poolt 1989 aastal, muutus lapse kuvand ning lastest said inimõiguste hoidjad – igal lapsel on inimõigused, vaatamata rassist, nahavärvist, soost, keelest, kodakondsusest, etnilisest või sotsiaalsest päritolust, varanduslikust seisundist, puudest või muust (artikkel 2). Kõik lapsed on võrdsed õiguste hoidjad, keda peab austama ning kohtlema inimväärikalt.

Tänaseks maailmas kõige enam ratifitseeritud inimõiguste dokument on olulisel määral mõjutanud ka Eesti laste elu ning õiguste kaitset, seades riigile rida erinevaid seadusandlike ja administratiivseid kohustusi (lapse objektivsete ja subjektiivsete õiguste tagamine; konventsiooni printsiipide kajastamine/inkorporeerimine siseriiklikus seadusandluses ja poliitikates; lapse parimate huvide printsiibi jälgimine igas teda puudutavas asjas; toimib lastekaitsealane koordineatsioon jt). Laste õiguste raamdokument on laiahaardeline, puudutades nii lapse kodaniku-, poliitilisi-, majanduslike-, sotsiaalseid ja kultuurilisi õigusi.

Nii Euroopas kui ka maailmas laiemalt on laste õiguste liikumine ning erinevate mittetulundusorganisatsioonide

(nt UNICEF, Save the Children, Eurochild jt) jõuline tegutsemine viinud rahvusvaheliste organisatsioonide ning institutsioonide täiendavatele ühistele kokkulepetele laste õiguste kaitse erinevates aspektides (nt Euroopa Liidu lapse õiguste strateegia, resolutsioon lapsesõbraliku õigusemõistmise ning hoolekandeesutustes elavate laste õiguste kohta). Nii on ka paljudest Euroopa Nõukogu ning komisjoni suunistest, soovitustest jõudnud ka Eestis kasutusse.

Kuigi täna ei ole me veel Euroopa viie rikkama riigi hulgas, on ka meie laste õiguste kaitstes tehtud taasiseseisvumise ajast suuri edusamme. Kui veel 25 aastat tagasi puudus enamus riikides lapse õigusi tagav seadusandlus, siis tänaseks on see muutunud.

Kuigi suuremas osas maailma riikides loetakse lapsi õigustega isikuteks, on kahetsusväärne, et paljud neist ei tunnusta last kui õigusvõimega ning teovõimega isikut.

Võime Eestis uhkelt tõdeda, et ühe pisikese Uganda koolipoisi või koolitüdrukuga võrreldes, ei tohiks Eestis õppiv laps või lapsevanem viriseda – pea kõigil lastel on olemas ligipääs haridusele ning mis peamine, haridus on tasuta kättesaadav. Põhikoolis on pisikestele tagatud soe söök ning paljud koolid pakuvad hommiku-putru ka gümnasistidele. Kuigi meie lapsed ei pea paljajalu kooli mine-ma, siis kahjuks ei ole kõikide laste erivajadustega arvestatud ning nii on meie tänases haridussüsteemis puudujääke erinevate võimetega laste integreerimisega ja puuetega lastele võrdsete õppimisvõimaluste loomise-ga. Konventsiooni järelvalveorgan, Lapse õiguste komitee, on rõhutanud, et kõigil lastel peab olema tagatud ligipääs haridusele nende emakeeles – kuidas nad küll hindaks vene emakeelega laste haridusvõimalusi tänases Eestis?

Kuigi suuremas osas maailma riikides loetakse lapsi õigustega isikuteks, on kahetsusväärne, et paljud neist ei tunnusta last kui õigusvõimega ning teovõimega isikut. Õigus- ja teovõime üheks väljenduseks on lapse aktiivne osalusõigus, mis on demokraatliku õiguskorralduse üheks põhiprintsiibiks. Konventsiooni artikkel 12 rõhutab, et lapsel on õigus väljendada oma seisukohti ning täiskasvanutel on kohustus igas lapsega seotud küsimuses seda arvesse võtta ning lapsele tehtud otsust piisaval määral ka põhjenda-da. Nimetatud põhimõtte kutsub osalisriike laste kaasamisele ning lastele osalusvõimaluste loomisele nii igapäevastes olmeküsimustes kui ka riigi valitsemises laiemalt. Laste osale-misest rääkides on paslik tunnustada Eesti noorte algatust alandada vali-misiga 16. eluaastani kohalike oma-valitsuste valimistel, kuid ka see samm peab olema eelnevalt läbi mõeldud, et alaealised oleksid enne otsuse tegemist piisavalt informeeritud.

Igal lapsel on õiguse vägivallavabale elule. Samal ajal kui laste õigusrikkumiste arv on vähenenud, on kahetsus-väärne, et laste suhtes toime pandud ning laste omavaheline vägivald aina suureneb. Kuigi üks suur samm sai Eestis hiljuti ka selle suunas

tehtud ning uue Lastekaitse seadusega keelustatakse lapse kehaline karistamine, siis kõik algab kodust. Uuringud näitavad, et lastel, kellel on vanematega head suhted, esineb õigusrikkumisi kaks korda vähem, mistõttu on positiivne, et lisaks seadusandlusele, arendatakse vanemate kasvatusoskusi erinevate vanemlusprogrammidega (nt Incredible Years programm) ning noorte vägivalda mitmete vägivalda ennetusprogrammidega (nt MTÜ Lastekaitse Liidu projekt „Kiusamisest vabaks lasteaed ja kool“ ja paljud teised projektid Euroopa Majanduspiirkonna programmi „Riskilapsed ja pered“ raames).

Vaatamata suurtele positiivsetele hüpetele laste kaitstes, peame jätkama stereotüüpsete mõtlemismallidega võitlemist ning ühiskonna teadlikkuse tõstmist, et lapse kuvand ning valitsevad hoiakud muutuks ning lapsed oleksid täisväärtuslikud ühiskonnaliikmed.

2011. aastast toimib Eestis Õiguskantsleri Kantselei alt lasteombudsmani institutsioon, kelle ülesandeks on seista aktiivselt just laste õiguste tagamise eest. See on olnud oluline samm riiklikul tasandil laste õiguste edendamisse.

Kui soovid rohkem infot
lapse õigustest, külasta
Lastekaitse Liidu kodulehte
www.lastekaitseliit.ee

Jüri Arrak 14.a

Hea nõu lastega peredele

SUHTLUSÕIGUS

Helen Tomberg

advokaat

Lapse loomulik kasvukeskkond on perekond ja kõige õnnelikumad öeldakse olevat need lapsed, kellel on võimalik kasvada peres, kus elavad koos lastega neid armastavad isa ja ema. Kui aga elu ema ja isa lahku viib ja laps jääb igapäevaselt elama ühe vanema juurde, on lapsele raskeim see, kui tema kontakt teise vanemaga nõrgeneb või hoopis kaob.

Lapsel ei ole võimu valida, kas vanemad, keda mõlemat ta väga armastab, jäävad kokku või lähevad lahku, see otsus tehakse tavaliselt tema arvamusel sõltumatult. Targad on need vanemad, kes mõistavad, et teisest vanemast kaugenemine on lapsele valus ja toetavad igati lapse lähedussuhte säilimist teise vanemaga.

Lähedussuhe eraldielava vanemaga on iga lapse õigus. ÜRO peaassamblee poolt vastu võetud Lapse õiguste Konventsiooni, millega Eesti on ühinenud 1991. aastal, artikkel 9 p.3 sätestab, et osalisriigid austavad vanemast lahutatud lapse õigust säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt vanemaga. Sama sätestab meil praegu kehtiv lastekaitse seadus, et lapsel, kes on lahutatud ühest või mõlemast vanemast, on õigus säilitada isiklikud suhted ja kontakt mõlema vanemaga. Lastekaitse seadus ütleb ka, et lapsel, kelle vanemad elavad eri riikides, on õigus isiklikele kontaktidele ja suhetele mõlema vanemaga.

Siseriiklikult reguleerib lapsega suhtlemise õigust meie perekonnaseaduse § 143.

Selle järgi on lapsel õigus isiklikult suhelda mõlema vanemaga, samuti on mõlemal vanemal õigus suhelda lapsega. Ehkki vanematel on reeglina lapse suhtes ühine hooldusõigus, s.t. võrdsed õigused ja kohustused lapse suhtes, ei tähenda see lahuselu korral vanematele võrdset võimalust veeta lapsega aega, sest eraldi elamine paratamatult vähendab eraldielava vanema võimalusi olla koos lapsega. Küll aga on kummalgi vanemal keelatud tegevus, mis kahjustab lapse suhet teise vanemaga või raskendab lapse kasvatamist. Seega on lapsest tõeliselt hoolivad vanemad mõistvad ja suudavad oma erimeelsusi alla surudes leppida omavahel kokku, millal ja kuidas saab laps teise vanemaga suhelda ja koos olla.

Kui vanemad omavahel sellist kokkulepet leida ei suuda, on vanemal soovitatav pöörduda abi saamiseks lapse elukohajärgse eestkostetasutuse (linnaosavalitsuse, vallavalitsuse) lastekaitse spetsialisti poole.

Erialase ettevalmistusega lastekaitse spetsialistid võivad olla väga osavad ja tulemuslikud vanemate lepitamises eesmärgiga saavutada lapsele kõige sobivam suhtlemiskord eraldielava vanemaga. Tihti õnnestub lastekaitsetöötajatel võtta maha suuremad pinged ja leevendada vanema hirmu või usaldamatust teise vanema suhtes, mis võib anda hea aluse järgneva koostööks vanemate vahel. Kui aga lastekaitsetöötaja juures kokkuleppe saavutamine ei õnnestu või vanem sealt abi ei otsi, saab vanem pöörduda suhtluskorra määramiseks kohtu poole.

Kõiki lapse suhtlusõiguse küsimusi läbi vaadates lähtuvad kohtud ennekõike lapse huvist, arvestades ka asjaomaste isikute õigustatud huve. Vaidlusele lahenduse otsimise käigus osutavad kaasabi lapse elukohajärgne lastekaitsetöötaja ning lapsele menetluse ajaks riigi kulul määrav advokaat, kelle arvamus kohus küsib. Samuti kuulatakse kohtuniku poolt ära laps.

10-aastane ja vanem laps tuleb kohtunikul alati ära kuulata, kuid parema tulemuse saamiseks on kohtunikul õigus ära kuulata ka noorem laps, kui lapse arusaamisvõime seda lubab. Selline mitmepoolne lapse huvi väljaselgitamine peaks viima tasakaalustatud otsuseni, kuidas, kus ja millal on kõige parem eraldi elaval vanemal suhelda ja veeta lapsega. Ilmselgelt on menetlusosalistele nende heade suhete säilitamiseks parim otsida kokkulepet omavahel, kui see aga ei õnnestu, määrab eraldielava vanema ja lapse suhtluskorra kohtunik oma määrusega.

Suhtluskorda määrates arvestab kohus ennekõike lapse vanust, tema tavapärast päevakava, samuti vanemate tegelikke võimalusi lapsega koos veeta. Väikelaste (sõimelaste) puhul eelistavad lastepsühholoogid lühemaajalisi kohtumisi, mis toimuksid tihedamini (mõnetunnised kohtumised mõned korrad nädalas). Lasteaialaste ja koolilaste puhul eelistatakse pikema vältusega kohtumisi, kuid harvemini. Tavapäraseim ongi graafik, kus laps veedab vanemaga iga teise nädalavahetuse, vahel lisandub sellele ka nädalasisene päev sellel nädalal, kui laps nädalavahetusel eraldielava vanema juurde

ei lähe. Samuti reguleeritakse lapse viibimine ühe või teise vanema juures pühade ja puhkuste ajal, suuremate laste puhul ka koolivaheaegadel. Kui vanemate vahelised suhted on väga konfliktsed (aga kohtuvaidlused tekivadki just konfliktsete suhete foonil), reguleerib kohus suhtluskorra täpsemini – määratud saab seegi, mis kell ja kus peab toimuma lapse üleandmine, kes peab korraldama lapse toomise-viimise.

Kindlasti arvestab kohus suhtluskorramääramisel vanemate tööajaga. Riigikohus on korduvalt juhtinud tähelepanu, et kohtuliku suhtluskorra määramise eesmärgiks on võimaldada vanemal ja lapsel vabalt suhelda, seetõttu ei tohi määrata suhtlusaegu ajale, kui on ette teada, et vanem näiteks viibib tööl.

Vahel on, eriti mitteregulaarse graafikuga töötamise korral, suhtluskorra määramine keerukas, kuid leida tuleb nii maksimaalselt lihtne graafik kui asjaolusid arvestades võimalik. Seda ka selleks, et lapsel endal oleks võimalik teada, millal ta järgmine kord teist vanemat näeb.

Lapsel on õigus suhelda oma vanematega ka siis, kui vanemad elavad eri riikides. Praktiline elu seab siingi oma nii ajalised kui finantsilised piirid, enim reguleeritakse sellised olukorrad pikemate puhkustega. Iganädalane suhtlemine reguleeritakse tavaliselt Skype-vestluste vms. teel. Konkreetsetest asjaoludest tulenevalt on kohtud reguleerinud eri riikides elavate vanemate puhul ka seda, kes millised lapse reisimisest tekkivad kulud katab.

Tegelikult ei ole lapsega suhtlemine mitte üksnes vanema õigus, vaid ka kohustus. See tuleneb meie perekonnaseaduse § 143 lg 1 teisest lausest, mis ütleb, et mõlemal vanemal on kohustus ja õigus suhelda lapsega isiklikult.

See tähendab, et kui vanemad on suhtluskorras kokku leppinud, on eraldielaval vanemal kohustus kokkulepitud päeval laps võtta, või kui suhtluskorra määrab kohus, tekib eraldielaval vanemal kohtumäärusest kohustus laps võtta (Riigikohuttsiteerides: kohtulahendist peab selgelt tulenema, millal ja kui tihti peab eraldielav vanem tagama lapsele võimaluse temaga koos aega veeta).

Praktikas on tulnud ette ka vajadust vanema suhtlusõiguse piiramiseks. Suhtlusõigust piirata võib ainult kohus ja ainult lapse huvides. Suhtlusõiguse piiramine võib olla põhjendatud siis, kui vanemaga suhtlemine oleks lapsele ohtlik (näiteks vanema alkoholi- või narkootiliste ainete sõltuvuse tõttu, vägivaldsuse tõttu, lapse õiguste ja huvide muude rikkumiste tõttu). Ka võib kohus määrata, et laps suhtleb vanemaga ainult kontrollitud keskkonnas sobiva kolmanda isiku juuresolekul (tavaliselt lastekaitsetöötaja või muu pädev isik).

Haruldased ei ole olukorrad, kus mingil põhjusel on lapse ja eraldielava vanema lähedussuhe katkenud, vanem ei ole last pikema aja jooksul näinud ja laps on vanemast võõrdunud.

Juhul, kui puuduvad etteheited vanemale tema ohtlikkuse kohta, ei ole lähedussuhte puudumine kohtule põhjuseks lapse ja vanema suhtluskord üldse määramata jätta. Sellistel puhkudel nähakse ette järk-järguline vanema ja lapse suhte taastamine tavaliselt kolmandate isikute (lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja, lastepsühholoog) osavõtul.

Praktika näitab, et sellistes olukordades on väga oluline vanemate vastastikune heatahtlikkus, koostöö ja hea nõu kuulda võtmine, kuidas lapsest tulevaid signaale paremini märgata ja neist aru saada. Sellises olukorras saavad kaasa aidata teiste hulgas perelepitajad, kelle ülesandeks on juhendada vanemaid lapse huvides koostööle ja vahendada kokkuleppele jõudmist. Perelepituse läbimise võib kohtumenetluses käigus kohus vanematele ka kohustuslikuks teha.

Lastekaitseseadus sätestab lapse õiguse kontaktile lähedaste sugulastega, m.h. vanavanematega. Paraku on vanemate vaenulike suhete korral vahel laps jäetud ilma ka suhtlemisest vanavanematega. Meie seadus ei toeta vanavanemate vahetut õigust nõuda kohtult suhtlusaegade määramist lapselapsega suhtlemiseks, kuid eelmise aasta suvest võimaldab perekonnaseadus kohtul lapse huvides lubada lapsega suhelda kolmandal isikul, s.t. ka vanavanematel, seda peaks taotlema lapse vanem.

Eriti hoolimatute vanemate korralekutsumiseks neil puhkudel, kui lapsega kooselav vanem tahtlikult takistab lapse suhet teise vanemaga, s.t. kuritarvitab oma hooldusõigust, on praktikas hakatud rakendama kohtu õigust piirata kooselava vanema hooldusõigust. Hooldusõigust piiratakse sellega, et lõpetatakse kooselava vanema otsustusõigus lapse ja teise vanema suhtlemise korraldamisel ja lapsele määratakse selleks hoopis erieestkostja.

Erieestkostjaks on isik (tavaliselt lastekaitsetöötaja), kes hakkab otsustama kooselava vanema asemel selle üle, millal, kus ja kuidas laps teise vanema juures viibib.

Lahkumine on alati keerukas kõigile asjaosalistele ja eriti lastele. Koostöö lahkuläinud vanemate vahel on parim, millega vanemad last toetada saavad. Seetõttu on oluline püüda seada esikohale lapse huvid ja hoida teda, pakkudes talle mõlema vanema olemasolu ja lähedust. Kooselu lõppemisega ei lõpe ju lapse armastus kummagi vanema vastu.

Artikkel on ilmunud „Hea nõu lastega peredele“ projekti raames Justiitsministeeriumi toel.

LISAINFO

- › www.lastekaitseliit.ee
- › ajakiri.lastekaitseliit.ee
- › lapsehaal.lastekaitseliit.ee
- › www.targaltinternetis.ee
- › www.kiusamisestvabaks.ee
- › konventsioon25.lastekaitseliit.ee

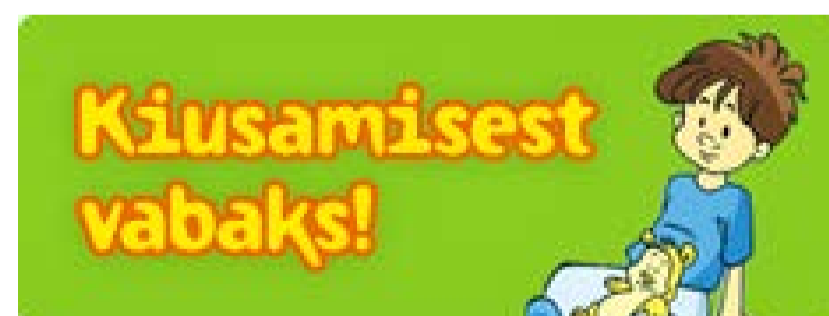
Uuri ka lastekaitse liidu

Lastelaagrite kohta

- › www.lastelaagrid.eu

Lastekaitse Liit
Estonian Union for Child Welfare

MUL ON
ÕIGUS OLLA
LAPS!

Anna meile tagasidet
ja soovita teemasid,
mida võiksime järgmistes
numbrites kajastada.

ajakiri@lastekaitseliit.ee

